Dániel Karsai proti Maďarsku, rozsudek ze dne 13. 6. 2024 – Otázka souladu všeobecného zákazu asistované sebevraždy a eutanazie s právem na respektování soukromého života

Stěžovatel: Dániel Karsai

Žalovaný stát: Maďarsko

Číslo stížnosti: 32312/23

Datum: 13.06.2024

Článek Úmluvy: čl. 14 ve spojení s čl. 8
čl. 2
čl. 8

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: diskriminace, eutanázie/asistovaná sebevražda, právo na respektování soukromého života, sebevražda

Český právní řád: čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod
čl. 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod
§ 144 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Významnost: 1

VÝBĚR ROZHODNUTÍ EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA PRO JUSTIČNÍ PRAXI Č. 1/2025

Dániel Karsai proti Maďarsku

rozsudek ze dne 13. 6. 2024, č. 32312/23

Autorský komentář

Předkládané rozhodnutí přispívá k tématu eutanazie a asistované sebevraždy a navazuje na rozhodnutí Mortier proti Belgii, komentované dříve v Modré sbírce. Podstatnou odlišností oproti případu Mortier je povaha onemocnění stěžovatele, kterou je amyotrofická laterální skleróza (ALS) a rovněž namítané porušení Úmluvy, kdy je namítáno porušení práva na soukromý život ve spojení se zákazem diskriminace, oproti právu na život ve spojení s právem na soukromý život, jako tomu bylo ve věci Mortier proti Belgii. Ukazuje se však, že téma eutanazie a asistované sebevraždy nelze přesvědčivě vyčerpat bez spojitosti s čl. 2 a rovněž v této věci tak Soud musel učinit. Stěžovatel

namítal, že eutanazii a asistovanou sebevraždu nemůže legálně podstoupit nejen v Maďarsku, ale s ohledem na maďarský trestní zákoník ani v zahraničí. S ohledem na diagnostikovanou ALS to pro stěžovatele fakticky znamenalo, že mu fakticky byla odepřena možnost ukončit svůj život za vlastních podmínek. Oběma rozhodnutím je společná pozornost Soudu věnovaná rostoucímu trendu umožňujícímu určitou formu přístupu k eutanazii a asistované sebevraždě a s tím spojené jejich dekriminalizace. Maďarsko tento trend nenásleduje, eutanazii a asistovanou sebevraždu trestně postihuje a rozhodnutí Soudu ve svém výsledku tento přístup nepovažuje za rozporný s namítanými čl. 8 a 14 Úmluvy. Důraz je opětovně stanoven na paliativní péči a odmítnutí (pacientem) nebo ukončení (na žádost pacienta) život udržujících nebo život zachraňujících zákroků, jako je například podpora dýchání, které nakonec vedou ke smrti postiženého pacienta. Odmítl-li stěžovatel paliativní péči, protože by lékařským podáním sedativ ztratil zbytky své autonomie, pak Soud uzavřel, že se sice jedná o legitimní osobní volbu, která má nepochybně zásadní charakter, nicméně osobní preference vzdát se jinak vhodných a dostupných postupů nemůže sama o sobě vyžadovat, aby orgány poskytly alternativní řešení, natož aby legalizovaly eutanazii a asistovanou sebevraždu. Opačný názor by ve skutečnosti znamenal, že čl. 8 by mohl být vykládán tak, že zahrnuje eutanazii a asistovanou sebevraždu jako právo, které je vymahatelné podle Úmluvy, bez ohledu na dostupné alternativy. S ohledem na eticky vysoce citlivou věc, ohledně jejíhož posouzení nepanuje mezi členskými státy názorová jednota, ani toto rozhodnutí nebylo Soudem přijato jednomyslně. Připojená separátní vóta ukazují filozoficky vyhraněné přístupy disentujících soudců, zpochybňující tezi, že právo na eutanazii a asistovanou sebevraždu spadá do oblasti, kterou je třeba zkoumat jako aspekt práva stěžovatele na respektování jeho soukromého života ve smyslu čl. 8 (bod 87), ale daleko spíše se týká základních aspektů jeho práva na život. Soudce Wojtyczek v částečně souhlasném, částečně nesouhlasném disentu připojuje, že: *„paradoxně toto všezahrnující chápání soukromého života, včetně sebeurčení s ohledem na život a smrt, založené na implicitním předpokladu, že hodnota a smysl vlastního života závisí na individuální volbě, ve skutečnosti přispívá k prohloubení utrpení, které pramení ze subjektivního pocitu nesmyslnosti života. Čím více se smrt na přání stává v praxi dostupnou možností, tím obtížnější je zachovat si pocit smysluplnosti života. V kontextu možných podnětů a tlaků i reálných ekonomických zájmů se příliš široká osobní autonomie může stát lákadlem pro nejrůznější predátory a snadno se může změnit v iluzi autonomie zranitelných osob, a to navzdory všem právním zárukám a postupům. Má-li Úmluva zaručit ochranu soukromého života, která není teoretická nebo iluzorní, ale praktická a účinná, pak rozsah této ochrany musí zůstat v určitých jasně stanovených mezích*“. V této souvislosti upozorňuje, že povinnost legalizovat eutanazii (předpokládaná implicitně v bodě 167) by představovala zásadní změnu paradigmatu (tj. zásadní modifikaci smlouvy) přesahující jakoukoli doktrínu „živého nástroje“ a podkopala by nejen právo na život zakotvené v úmluvě, ale i základy celého systému Úmluvy. V nesouhlasném stanovisku soudce Felici upozorňuje na paradox, kdy Soud nepovažoval obě situace (eutanazie a asistované sebevraždy na straně jedné a paliativní péče a odmítnutí nebo ukončení život udržujících nebo život zachraňujících zákroků na straně druhé) za homogenní, a tak potvrdil, že osoba, která je biologicky schopna přežít, má možnost se rozhodnout, že paliativní péči či odmítnutí nebo ukončení život udržujících nebo život zachraňujících zákroků nevyužije, zatímco osoba, která biologicky není schopna přežít, nemá možnost se svobodně rozhodnout, že nepřežije, s výjimkou závěrečných stadií své nemoci.

(Zpracoval JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D.)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovateli byla diagnostikována amyotrofická laterální skleróza (ALS), tedy nevyléčitelné neurodegenerativní onemocnění, kdy v konečném stádiu nemoci dochází k paralyzaci většiny svalů odpovědných za volní pohyby a řeč, dýchání a polykání se stávají velmi obtížnými a nakonec nemožnými. Pacienti si však obvykle v průběhu onemocnění zachovávají kognitivní a smyslové

schopnosti i vědomí. Nejčastěji dochází k úmrtí z důvodu respirační paralýzy, která obvykle nastává v rozmezí 3 až 5 let. Stěžovatel byl v pokročilém stádiu nemoci a očekával, že brzy bude kompletně paralyzován a nebude schopen komunikovat, což jej uvede do stavu popsaném jako uvěznění ve vlastním těle, přičemž tvrdil, že jeho existence se bude převážně sestávat z bolesti a utrpení. Přál si toto stádium nemoci zkrátit tím, že svůj život ukončí za asistence lékaře. Asistovaná sebevražda ani eutanazie však nejsou v Maďarsku povoleny, respektive jsou trestněprávně sankcionovány. Dle maďarského práva lze navíc tyto činy stíhat i v případě, že byly spáchány v zahraničí na maďarském občanovi. Každý, kdo by tak stěžovateli se spácháním sebevraždy pomáhal, by se vystavil riziku trestního stíhání.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. TVRZENÉ PORUŠENÍ ČL. 8 ÚMLUVY

81. Stěžovatel namítal skutečnost, že podle maďarského práva mu nebylo umožněno ukončit svůj život za asistence jiných osob, čímž bylo porušeno jeho právo na soukromý život zakotvené v čl. 8 Úmluvy, který zní následovně:

„1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

A. Použitá terminologie

82. Soud poukazuje na to, že termíny používané pro označení postupů asistovaného úmrtí se v jednotlivých zemích liší. Pro účely tohoto rozsudku bude Soud odkazovat na definici uvedenou profesorem Aubrym … V souladu s tím se „PAD“ [pozn. překladatele: zkratka pochází ze slov *„physician-assisted dying“*] rozumí lékařsky asistovaná smrt, která zahrnuje asistovanou sebevraždu a dobrovolnou eutanazii, pokud jsou tyto úkony prováděny v regulovaném a lékařsky podporovaném prostředí. „RWI“ [pozn. překladatele: zkratka pochází ze slov *„refusal or withdrawal of life-sustaining intervention“*] se rozumí odmítnutí (pacientem) nebo ukončení (na žádost pacienta) život udržujících nebo život zachraňujících zákroků, jako je například podpora dýchání, které nakonec vedou ke smrti postiženého pacienta.

(…)

C. Věcné posouzení

(…)

4. Posouzení Soudu

(a) Relevantní judikatura

(i) Asistovaná sebevražda, včetně lékařsky asistované smrti (PAD)

122. Plošný trestněprávní zákaz asistence k spáchání sebevraždy byl ústředním tématem v případu Pretty proti Spojenému království (rozsudek ze dne 29. 4. 2002, č. 2346/02). Stěžovatelka byla v tomto případě v pokročilém stádiu onemocnění motorického neuronu a chtěla spáchat sebevraždu, aby se vyhnula tomu, co považovala za nedůstojný a strastiplný konec svého života. Bránil jí v tom zákon, který kriminalizoval poskytnutí asistence ke spáchání sebevraždy, a s tím související riziko

trestního stíhání jejího manžela, pokud by jí asistenci poskytl. Ve svém rozsudku z roku 2002 Soud poznamenal, že trestněprávní zákaz asistované sebevraždy v Anglii a Walesu měl za cíl zabezpečovat život tím, že chránil slabé a zranitelné osoby, zejména ty, které nebyly schopny učinit informované rozhodnutí, před činy, jejichž cílem bylo ukončit život nebo poskytnout asistenci k jeho ukončení. Poukázal na to, že mnoho smrtelně nemocných osob je zranitelných, a právě zranitelnost této skupiny byla odůvodněním předmětného zákona. Soud dále konstatoval, že existovala jasná rizika zneužití a že bylo především na státech, aby posoudily tato rizika a pravděpodobnost zneužití, pokud by byl všeobecný zákaz asistované sebevraždy zmírněn nebo pokud by měly být stanoveny výjimky (viz Pretty, cit. výše, bod 74). Soud proto nepovažoval plošnou povahu zákazu asistované sebevraždy za nepřiměřenou. V této souvislosti rovněž odkázal na vyjádření vlády ohledně flexibility, která byla v jednotlivých případech zajištěna tím, že k zahájení trestního stíhání byl nutný souhlas Ředitele pro veřejné trestní stíhání [pozn. překladatele: v anglickém originále „*Director of Public Prosecutions*“] a že byl stanoven pouze maximální trest, což umožňovalo uložit mírnější tresty tam, kde je to přiměřené. Soudu se nezdálo svévolné, když zákon reflektuje význam práva na život tím, že zakazuje asistovanou sebevraždu, přičemž stanovuje prováděcí systém a systém soudního rozhodování, který umožňuje v každém konkrétním případě náležitě zohlednit veřejný zájem na zahájení trestního stíhání, jakož i spravedlivé a řádné požadavky na odplatu a odstrašení (*ibid*., bod 76).

123. Téměř o deset let později Soud ve věci Haas proti Švýcarsku (rozsudek ze dne 20. 1. 2011, č. 31322/07) posuzoval stížnost týkající se odmítnutí poskytnout pentobarbital sodný stěžovateli, který trpěl vážnou bipolární afektivní poruchou, čímž by mu byla poskytnuta asistence při spáchání sebevraždy. V rámci zkoumání možného porušení čl. 8 Soud považoval za vhodné odkázat na čl. 2 Úmluvy, který ukládá orgánům povinnost chránit zranitelné osoby, a to i před jednáním, kterým ohrožují svůj vlastní život. Podle názoru Soudu toto posledně uvedené ustanovení zavazovalo vnitrostátní orgány zabránit jednotlivci, aby si vzal život, pokud toto rozhodnutí nebylo učiněno svobodně a s plným pochopením toho, co obnáší (*ibid*., bod 54). Soud poznamenal, že v systému, který usnadňuje přístup k asistované sebevraždě, jako je systém ve Švýcarsku, právo na život zaručené čl. 2 Úmluvy zavazuje stát k zavedení postupu, který je schopen zajistit, aby rozhodnutí ukončit svůj život skutečně odpovídalo svobodné vůli dotyčného jednotlivce (*ibid*., bod 58). Soud vzal v úvahu skutečnost, že členské státy Rady Evropy zdaleka nedospěly shody, pokud jde o právo jednotlivce rozhodnout o tom, jak a kdy má být jeho život ukončen; potřebu vhodných prováděcích a preventivních opatření týkajících se přístupu k PAD; a skutečnost, že se nejevilo jako nemožné, aby stěžovatel našel odborníka, který by mu byl připraven asistenci poskytnout. Soud dospěl k závěru, že i v případě, že státy mají pozitivní závazek přijmout opatření k usnadnění provedení aktu sebevraždy důstojným způsobem, švýcarské orgány tuto povinnost v případě stěžovatele nezanedbaly (*ibid*., body 57–61).

124. Ve věci Koch proti Německu (rozsudek ze dne 19. 7. 2012, č. 497/09), v níž byl stěžovatel manželem ženy, jejíž žádost o smrtící dávku pentobarbitalu sodného byla zamítnuta, Soud shledal, že toto a následná vnitrostátní soudní rozhodnutí představovala zásah do jeho práva na respektování soukromého života (*ibid*., body 46–54). Dále shledal čistě procesní porušení čl. 8, protože vnitrostátní soudy odmítly meritorně posoudit stěžovatelovu stížnost (*ibid*., body 65–72).

125. V dubnu 2022 vydal Soud rozsudek ve věci Lings proti Dánsku (rozsudek ze dne 12. 4. 2022, č. 15136/20), který se týkal stížnosti podle čl. 10 Úmluvy podané lékařem v důchodu a členem sdružení podporujícího eutanazii, který byl odsouzen za pokus o asistenci na sebevraždě a za asistenci na sebevraždě. Soud poznamenal, že není povinen určit, zda je kriminalizace asistované sebevraždy oprávněná, a odkázal na svou předchozí judikaturu, v níž bylo právo jednotlivce rozhodnout, jak a kdy ukončit svůj život, považováno za spadající do rozsahu práva na respektování jeho soukromého života (*ibid*., body 47–51). Dále uvedl, že v judikatuře Soudu však nebyla opora pro závěr, že podle Úmluvy existovalo právo na asistovanou sebevraždu, a to ani ve formě poskytování informací o

sebevraždě nebo asistenci, která přesahuje poskytování obecných informací o sebevraždě. Protože tedy byl stěžovatel stíhán za to, že konkrétními činy napomáhal sebevraždě, Soud měl za to, že v tomto případě nešlo o právo stěžovatele na poskytování informací, na jejichž obdržení měli dle Úmluvy ostatní právo (*ibid*., bod 52). Soud rovněž poznamenal, že ve prospěch širokého prostoru pro uvážení svědčí několik prvků, a to kvalita soudního přezkumu sporného opatření a jeho aplikace v daném případě, skutečnost, že téma asistované sebevraždy se týkalo otázek morálky, a skutečnost, že členské státy Rady Evropy v této otázce zdaleka nedosáhly shody. Vzhledem k tomuto a s ohledem na okolnosti případu měl Soud za to, že důvody, na které se vnitrostátní soudy odvolávaly, byly relevantní a dostatečné k prokázání toho, že zásah, který byl předmětem stížnosti, mohl být považován za „nezbytný v demokratické společnosti", přiměřený sledovaným cílům, konkrétně ochraně zdraví a morálky a práv druhých, a že orgány žalovaného státu jednaly v rámci svého prostoru pro uvážení (*ibid*., body 53–61).

126. Nejnovějším případem týkajícím se PAD je rozsudek ve věci Mortier proti Belgii (rozsudek ze dne 4. 10. 2022, č. 78017/17), který byl vydán v říjnu 2022. Matka stěžovatele, která trpěla depresemi přibližně čtyřicet let, zemřela na základě zákonem povolené eutanazie. Stěžovatel v podstatě namítal to, že stát nesplnil své pozitivní závazky ochránit život jeho matky a v důsledku toho porušil i jeho právo na respektování soukromého a rodinného života. Pokud jde o aplikovatelný prostor pro uvážení v kontextu pozitivní složky čl. 2, Soud uvedl následující:

„142. Problematika konce života, a zejména eutanazie, vyvolává složité právní, sociální, morální a etické otázky. Názory a právní reakce na tyto otázky se ve smluvních státech Úmluvy značně liší a neexistuje shoda ohledně práva jednotlivce rozhodnout o tom, jak a kdy má být jeho život ukončen (viz Haas, cit. výše, bod 55; a rozsudek ze dne 19. 7. 2012, Koch proti Německu, č. 497/09, bod 70, pokud jde o asistovanou sebevraždu; a rozsudek velkého senátu ze dne 5. 6. 2015, Lambert a ostatní proti Francii, č. 46043/14, bod 147, pokud jde o možnost povolit či nepovolit ukončení život udržující léčby; s ohledem na komparativně právní prvky viz také Lings, cit. výše, body 26–32 a bod 60).

Soud se proto domnívá, že v této oblasti, která se týká konce života a způsobu, jakým je zajištěna rovnováha mezi ochranou práva pacienta na život a jeho právem na respektování jeho soukromého života a osobní autonomie, musí být státům ponechán prostor pro uvážení (viz obdobně, pokud jde o možnost povolit či nepovolit ukončení život udržující léčby a způsob jejího provádění, rozsudek Lambert a ostatní, cit. výše, bod 148). Tento prostor pro uvážení však není neomezený, neboť Soud si vyhrazuje právo přezkoumat, zda stát plní své povinnosti podle čl. 2 …" [pozn. překladatele: překlad pasáže s drobnými úpravami převzat z českého překladu rozsudku Mortier proti Belgii pro účely Modré sbírky, dostupný zde: https://eslp.nsoud.cz/vyber/22005/.]

127. Soud poukázal na to, že cílem dekriminalizace eutanazie bylo poskytnout jednotlivcům svobodnou volbu, aby se vyhnuli tomu, co by podle jejich názoru bylo nedůstojným a strastiplným ukončením života. Poznamenal, že právo na život proto nelze vykládat tak, že samo o sobě zakazuje podmíněnou dekriminalizaci této formy PAD. Aby však byla slučitelná s čl. 2, musela být tato dekriminalizace doprovázena vhodnými a dostatečnými zárukami, které by zabránily zneužití, a zajistily tak respektování práva na život (*ibid*., body 137–139). V této souvislosti Soud stanovil následující tři kritéria (*ibid*., bod 141):

„- existence legislativního rámce týkajícího se úkonů předcházejících eutanazii, který je v souladu s požadavky čl. 2 Úmluvy, ve vnitrostátním právu a praxi;

– soulad s legislativním rámcem stanoveným v daném případě;

– existence přezkumu a posteriori, který poskytuje všechny záruky požadované čl. 2 Úmluvy." [pozn. překladatele: překlad s drobnými změnami převzat z překladu pro Modrou sbírku, viz výše.]

128. Soud dále neshledal porušení čl. 2 v jeho hmotněprávní složce, jelikož legislativní rámec

upravující postup předcházející eutanazii poskytoval dostatečné hmotněprávní a procesní záruky a daný úkon byl proveden v souladu se zákonem (*ibid.*, body 145–165). Shledal však porušení čl. 2 v jeho procesní složce, a to v důsledku nedostatečné nezávislosti specializované přezkumné komise a nepřiměřené délky trestního vyšetřování (*ibid.*, body 166–185). Soud se rovněž domníval, že ani konkrétní akt eutanazie, ani neúčast stěžovatele na jejím průběhu neporušily jeho práva podle čl. 8 (*ibid.*, body 200–209).

(ii) Odmítnutí nebo ukončení život zachraňujících nebo život udržujících zákroků

129. Ve věci Pretty Soud poznamenal, že v oblasti lékařské péče by odmítnutí určité léčby mohlo nevyhnutelně vést k fatálnímu následku, avšak poskytnutí lékařské péče bez souhlasu duševně způsobilého dospělého pacienta by zasáhlo do tělesné integrity osoby způsobem, který by byl způsobilý se dotknout práv chráněných čl. 8 odst. 1 Úmluvy. Soud poznamenal, že, jak bylo uznáno vnitrostátní judikaturou, osoba se může dožadovat práva zvolit si smrt tím, že odmítne souhlasit s léčbou, která by mohla mít za následek prodloužení jejího života (viz Pretty, cit. výše, bod 63).

130. Soud se následně zabýval řadou stížností týkajících se ukončení život udržujících zákroků, v nichž se soustředil na pozitivní závazky státu přijmout vhodné kroky k ochraně života osob, které spadají do jeho jurisdikce; v oblasti veřejného zdraví tyto závazky vyžadují, aby státy přijaly právní úpravu, která uloží nemocnicím povinnost přijmout vhodná opatření na ochranu života pacientů (viz Lambert a ostatní, cit. výše, bod 140). V kontextu ukončení život udržujících zákroků byly zkoumány následující faktory: existence právního rámce slučitelného s požadavky čl. 2 ve vnitrostátním právu a praxi; zohlednění dříve vyslovených přání stěžovatele a osob jemu blízkých, jakož i názorů dalšího zdravotnického personálu; a možnost obrátit se na soud v případě pochybností o nejlepším rozhodnutí, které je třeba přijmout v zájmu pacienta (viz Lambert a ostatní, cit. výše, bod 143; viz také rozhodnutí o přijatelnosti ze dne 27. 6. 2017, Gard a ostatní proti Spojenému království, č. 39793/17, body 80–98; a rozhodnutí o přijatelnosti ze dne 20. 4. 2021, Parfitt proti Spojenému království, č. 18533/21, bod 37).

131. Ve své judikatuře k čl. 8 Soud zdůraznil, že tělesná integrita člověka se týká nejintimnějších aspektů jeho soukromého života a že nucený lékařský zákrok, i když je menšího významu, představuje zásah do tohoto práva (viz například rozsudek velkého senátu ze dne 8. 4. 2021, Vavřička a ostatní proti České republice, č. 47621/13 a 5 dalších, bod 276).

(b) Posouzení projednávané věci Soudem

(i) Rozsah přezkumu

132. Soud nejprve poznamenává, že přání stěžovatele ovlivnit načasování své smrti je ze své podstaty spojeno s povahou jeho nemoci, tj. degenerativním a smrtelným onemocněním, které vede k fyzické nezpůsobilosti a bolesti a může u něj vyvolat „existenciální strach“. Namísto toho, aby byl stěžovatel odsouzen k životu plnému nesnesitelného utrpení až do své přirozené smrti, přeje si mít možnost svůj život pokojně ukončit v době a způsobem, které si sám zvolí … Zadruhé, ačkoli stěžovatel neměl příliš jasnou představu o druhu asistence, kterou by si přál mít k dispozici, jeho podání se v podstatě týkají PAD … Zatřetí, stěžovatel tvrdil – a to potvrdil i jeden ze znalců – že jeho kognitivní schopnosti zůstanou s největší pravděpodobností zachovány s postupem jeho nemoci a možná až do jeho smrti. Je pravděpodobné, že bude i nadále plně způsobilý sám rozhodovat o svém životě, ačkoli sdělování jakéhokoli takového rozhodnutí může v určitém okamžiku představovat problém …

133. Soud se domnívá, že námitka stěžovatele ohledně toho, že mu bylo znemožněno ukončit svůj život za asistence jiných osob a tím uplatnit jeho právo na sebeurčení ve věci, která má pro něj

zásadní význam, by mělo být přezkoumáno ve světle výše uvedených aspektů, které vymezují rozsah a kontext jeho stížnosti. Soud dále poznamenává, že stížnost podaná stěžovatelem se týká jednak jeho nemožnosti podstoupit PAD v Maďarsku, jednak nemožnosti podstoupit PAD v zahraničí … Oba tyto aspekty budou přezkoumány níže.

134. Soud konečně poznamenává, že stěžovatel namítal nedostupnost PAD, která zahrnuje jak eutanazii, tak asistovanou sebevraždu … Jeho stížnost týkající se trestního zákazu se však v zásadě týká trestného činu asistované sebevraždy …

(ii) Zda se případ týká negativních a/nebo pozitivních závazků státu

135. Soud poukazuje na to, že každý, kdo poskytne asistenci ke spáchání sebevraždy v Maďarsku nebo maďarskému státnímu příslušníkovi v zahraničí, může být potrestán podle maďarského trestního práva … Vláda tvrdila, že v praxi by bylo obtížné nebo nemožné stíhat osoby, jako je zdravotnický personál, které by poskytly stěžovateli asistenci se sebevraždou mimo území Maďarska … Současně však potvrdily, že každý, kdo by v Maďarsku poskytl stěžovateli pomoc se spácháním sebevraždy, včetně toho, že by mu pomohl vycestovat nebo zařídit provedení PAD v zahraničí, by skutečně mohl být trestně stíhán … Vzhledem k fyzickému stavu stěžovatele a skutečnosti, že se nachází v Maďarsku, se to fakticky rovná tomu, že je mu odepřena možnost ukončit svůj život za vlastních podmínek doma nebo v zahraničí, čímž je zasaženo do jeho práva na respektování soukromého života.

136. K tomu Soud poznamenává, že sám stěžovatel tvrdil, že stát by měl mít pozitivní závazek zajistit podmínky pro účinný výkon práva na sebeurčení a důstojnou smrt a že dekriminalizace některých forem asistované sebevraždy by vyžadovala přísnou regulaci a odpovídající záruky … V případě PAD by to nutně zahrnovalo také pozitivní poskytnutí přístupu k lékařskému zákroku, jako je přístup k lékům ukončujícím život (viz … také rozsudek ve věci Haas, cit. výše, bod 53). Námitka stěžovatele tedy přesahuje pouhé nezasahování a zahrnuje negativní a pozitivní závazky, které jsou vzájemně propojené. V tomto ohledu Soud opakuje, že hranice mezi pozitivními a negativními závazky státu podle čl. 8 nelze vždy přesně vymezit. Použitelné zásady jsou však podobné. V obou kontextech je třeba brát ohled na spravedlivou rovnováhu, která musí být nastolena mezi protichůdnými zájmy.

(iii) Soulad s čl. 8 Úmluvy

137. Zásah do výkonu práva podle čl. 8 nebude slučitelný s druhým odstavcem tohoto ustanovení, pokud nebude „v souladu se zákonem“, nebude mít cíl, který je podle tohoto odstavce legitimní, a nebude „nezbytný v demokratické společnosti“. V projednávaném případě nebylo rozporováno, že trestní zákaz asistované sebevraždy splňuje požadavek zákonnosti stanovený Úmluvou. Soud dále nepochybuje o tom, že napadený trestněprávní zákaz je třeba považovat za takový, který sleduje legitimní cíle, jimiž jsou mimo jiné ochrana životů zranitelných osob ohrožených zneužitím, zachování etické integrity lékařského povolání a také ochrana morálky společnosti s ohledem na smysl a hodnotu lidského života.

138. Soud nyní přistoupí k posouzení hlavní otázky v projednávaném případě, a sice zda bylo dosaženo spravedlivé rovnováhy mezi zájmem stěžovatele na možnosti ukončit svůj život pomocí PAD a legitimními cíli sledovanými dotčenou právní úpravou, přičemž bude brán zřetel i na pozitivní závazky vyplývající z dekriminalizace PAD (viz body 135 a 136 výše) a na prostor pro uvážení státu v této oblasti.

(α) Prostor pro uvážení žalovaného státu

139. Soud připomíná, že při zvažování různých zájmů je v zásadě ponechán státům určitý prostor pro

uvážení. Tento prostor se liší podle povahy otázek a důležitosti dotčených zájmů (viz Haas, cit. výše, bod 53; a Pretty, cit. výše, bod 70). Při určování šíře prostoru pro uvážení, kterým disponuje stát při rozhodování jakéhokoli případu podle čl. 8 Úmluvy, je třeba vzít v úvahu řadu faktorů. Pokud je v sázce obzvláště důležitý aspekt existence nebo identity jednotlivce, bude prostor pro uvážení vyhrazený státu obvykle omezen. Pokud však v rámci členských států Rady Evropy neexistuje shoda ani ohledně relativní důležitosti dotčeného zájmu, ani ohledně nejlepších prostředků jeho ochrany, zejména pokud případ vyvolává citlivé morální nebo etické otázky, bude prostor širší (viz rozsudek velkého senátu ze dne 3. 11. 2011, S. H. a ostatní proti Rakousku, č. 57813/00, bod 94).

140. Soud již shledal, že zájem stěžovatele na přístupu k PAD se týká základních aspektů jeho práva na respektování soukromého života … Navíc považuje za nesporné, že tyto hodnoty nabývají zvláštní důležitosti v kontextu těch nevyléčitelně nemocných pacientů, kteří považují PAD za jediný prostředek k ukončení svého utrpení.

141. Pokud jde o protichůdné zájmy, které sleduje absolutní zákaz asistované sebevraždy a z toho vyplývající nedostupnost PAD v Maďarsku, Soud uvádí následující. Pokud se tyto zájmy týkají otázek politiky v oblasti zdravotní péče, Soud již dříve stanovil, že tyto otázky v zásadě spadají do prostoru pro uvážení, kterým disponují vnitrostátní orgány, které jsou nejlépe schopny posoudit priority, využití zdrojů a společenské potřeby (viz, mj., rozsudek ze dne 13. 11. 2012, Hristozov a ostatní proti Bulharsku, č. 47039/11 a 358/12, bod 119). Kromě toho Soud soustavně judikoval, že Úmluva musí být vykládána jako celek [viz Haas, cit. výše, bod 54; a rozsudek velkého senátu ze dne 30. 6. 2009, Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) proti Švýcarsku (č. 2), č. 32772/02, bod 83]. V důsledku toho je vhodné v kontextu přezkumu možného porušení čl. 8 odkázat na čl. 2 Úmluvy, který zakládá orgánům povinnost chránit zranitelné osoby, a to i před jednáním, kterým ohrožují svůj vlastní život (viz Haas, cit. výše, bod 54). Při určování šíře prostoru pro uvážení, který by měl být státům podle čl. 8 ponechán s ohledem na PAD, je třeba vzít v úvahu skutečnost, že volba prostředků, které jsou vhodné k ochraně práva na život a dalších relevantních hodnot dotčených danou citlivou otázkou, bude muset být provedena na základě plného pochopení místních podmínek a institucí v dané společnosti. To platí tím spíše, pokud se jedná o pozitivní poskytnutí PAD.

142. Soud dále připomíná, že Úmluva je živoucím nástrojem, který musí být vykládán ve světle aktuálních podmínek a myšlenek převládajících v dnešních demokratických státech. Vzhledem k tomu, že Úmluva je především systémem ochrany lidských práv, musí Soud brát ohled na měnící se podmínky ve smluvních státech a reagovat například na vývoj ve sbližování standardů, jichž má být dosaženo (viz, mimo jiné, rozsudek velkého senátu ze dne 17. 1. 2023, Fedotova a ostatní proti Rusku, č. 40792/10 a dvě další, bod 167). V této souvislosti se Soud při přezkumu předchozích případů týkajících se přístupu k PAD opíral o zjištění, že členské státy Rady Evropy zdaleka nedosáhly shody, pokud jde o právo jednotlivce rozhodnout, jak a kdy má být jeho život ukončen (viz Lings, cit. výše, bod 60; Mortier, cit. výše, bod 142; a Haas, cit. výše, bod 55). Je však třeba uznat, že v posledních několika letech došlo v některých evropských zemích, jako je Rakousko, Itálie, Německo, Španělsko a Portugalsko, k významnému právnímu vývoji ve prospěch umožnění určité formy přístupu k PAD … V některých z těchto zemí rozhodnutí poskytnout přístup k PAD vycházelo z uznání vnitrostátních soudů, že se jedná o nezbytnou podmínku pro zajištění respektování práva jednotlivců na sebeurčení … v jiných zemích vyplynulo přímo z legislativního procesu. V Anglii a Walesu, které nadále zakazují asistovanou sebevraždu, byly vypracovány zvláštní pokyny s cílem zajistit transparentnost, pokud jde o faktory, které zmírňují stíhání takových případů …

143. Soud proto nemůže než poznamenat, že v současné době se objevuje určitý trend směřující k dekriminalizaci lékařsky asistované sebevraždy, zejména pokud jde o pacienty, kteří trpí nevyléčitelnými nemocemi … Nicméně, i když se zpřístupnění PAD v nedávné době zvažovalo nebo se zvažuje v parlamentech některých jiných členských států … většina členských států nadále zakazuje a stíhá poskytnutí asistence ke spáchání sebevraždy, včetně PAD … Soud navíc podotýká,

že relevantní mezinárodní nástroje a zprávy … včetně Oviedské úmluvy Rady Evropy [pozn. překladatele: Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny (Úmluva o lidských právech a biomedicíně)], neposkytují žádný základ pro vyvození závěru, že se členským státům tímto doporučuje, natož aby se od nich vyžadovalo, aby poskytovaly přístup k PAD (srov., *mutatis mutandis*, rozsudek Fedotova a ostatní, cit. výše, body 175–177).

144. Vzhledem k výše uvedenému a s přihlédnutím k tomu, že toto téma je i nadále tématem, které vyvolává mimořádně citlivé morální a etické otázky a na které se názory v demokratických zemích často hluboce liší (srov. rozsudek velkého senátu ze dne 16. 12. 2010, A., B. a C. proti Irsku, č. 25579/05, bod 233), je třeba státům přiznat značný prostor pro uvážení (viz Haas, cit. výše, bod 55). Z hlediska čl. 8 se tento prostor vztahuje jak na jejich rozhodnutí zasáhnout v této oblasti, tak, jakmile zasáhnou, na podrobná pravidla stanovená za účelem dosažení rovnováhy mezi protichůdnými zájmy (viz rozsudek ze dne 8. 12. 2022, Pejřilová proti České republice, č. 14889/19, bod 43; a rozsudek velkého senátu ze dne 10. 4. 2007, Evans proti Spojenému království, č. 6339/05, bod 82). Soud opakuje dlouhodobě uznávanou zásadu, že i v případě, kdy je prostor pro uvážení značný, není neomezený, a v konečném důsledku podléhá přezkumu ze strany Soudu (viz rozsudek ze dne 7. 12. 1976, Handyside proti Spojenému království, č. 5493/72, bod 49; A., B. a C., cit. výše, bod 238; a rozsudek velkého senátu ze dne 9. 4. 2024, Verein Klimaseniorinnen Schweiz a ostatní proti Švýcarsku, č. 53600/20, body 450 a 541).

145. S ohledem na argumenty vznesené vládou a některými třetími stranami … považuje Soud za vhodné připomenout, že již shledal, že čl. 2 nebrání vnitrostátním orgánům povolit nebo poskytovat PAD za podmínky, že je doprovázena vhodnými a dostatečnými zárukami, které zabrání zneužití, a zajistí tak respektování práva na život (viz body 126 a 127 výše). Je především na vnitrostátních orgánech, aby posoudily, zda lze PAD v rámci jejich jurisdikce poskytovat v souladu s tímto požadavkem.

146. Soud musí nyní přezkoumat, zda v kontextu čl. 8 a konkrétních okolností tohoto případu žalovaný stát tím, že stěžovateli znemožnil podstoupení jakékoli formy PAD, překročil výše definovaný prostor pro uvážení.

(β) Zda bylo v projednávaném případě dosaženo spravedlivé rovnováhy

147. V tomto případě nebylo rozporováno, že stěžovatel má plnou duševní způsobilost a projevil opravdové přání mít přístup k PAD, pokud se jeho utrpení stane nesnesitelným (srov. Pretty, cit. výše, bod 73). Tvrzení vlády se nezaměřují na ochranu stěžovatele před jakýmkoli sebepoškozením, které by s sebou nesla možnost, o kterou usiluje. Spíše se týkají důsledků, které by požadované zmírnění napadené právní úpravy mělo na jednotlivce ve zranitelných situacích a na společnost jako celek …

– Argumenty vlády týkající se údajné souvislosti PAD s „ableismem“

148. Podle tvrzení vlády nebyla PAD akceptovatelnou možností, protože vycházela z předpokladu, že lidé stižení nemocí nebo zdravotním postižením jsou pro společnost zátěží a jejich život je méně hodnotný … Soud poznamenává, že ačkoli legalizace PAD může mít určité širší sociální důsledky (viz bod 149 níže), nic nenasvědčuje tomu, že by byla nutně založena na diskriminaci. V této souvislosti poznamenává, že podle zákona o zdravotní péči mohou pouze smrtelně nemocní lidé odmítnout život udržující nebo život zachraňující léčbu a v důsledku toho zemřít … přesto se vláda zřejmě nedomnívala, že by to souviselo s menším respektem k hodnotě života této kategorie pacientů. Soud se ve skutečnosti domnívá, že kritéria, jako je nevyléčitelná nebo smrtelná nemoc, která se často objevují ve vnitrostátních zákonech o PAD … by v žádném případě neměla být považována za taková,

která přikládají menší váhu hodnotě života těch pacientů, kteří je splňují. Naopak, tato kritéria lze považovat za odraz křehké rovnováhy, kterou je třeba nalézt mezi respektem k lidské důstojnosti a právem na sebeurčení ze strany pacientů s plnou duševní způsobilostí, kteří si přejí zemřít, a riziky spojenými s povolením PAD nad rámec úzce vymezeného rozsahu.

– Sociální důsledky a rizika zneužití

149. Vláda rovněž tvrdila, že zmírnění napadené právní úpravy by mohlo vystavit zranitelné osoby otevřenému i skrytému nátlaku, aby ukončily svůj život, ovlivnit jejich pocit vlastní hodnoty, podkopat důvěru v lékařskou profesi a vytvořit efekt „kluzkého svahu“ … Stěžovatel zpochybňoval důkazní základ těchto argumentů … V tomto ohledu Soud poznamenává, že nedostatek údajů v této oblasti, který byl pozorován i profesorem Aubrym … nemusí sám o sobě naznačovat, že argumenty vlády jsou bez opodstatnění. Ať tak či onak, Soud se nedomnívá, že o všech argumentech předložených vládou lze rozhodnout výhradně na základě statistických nebo jiných důkazů. Mnohé z tvrzených širších sociálních důsledků legalizace PAD mohou být nevyhnutelně citlivé ke kolektivním morálním hodnotám; mohou se lišit společnost od společnosti a mohou se také vyvíjet v čase … Tyto důsledky jsou však nepochybně relevantní a důležité. Navíc vzhledem k tomu, že jsou citlivé na vnitrostátní podmínky, mohou je řádně posoudit pouze vnitrostátní orgány.

150. Soud dále poznamenává, že jakýkoli systém PAD – i takový, který by byl omezen na smrtelně nemocné pacienty s refrakterními symptomy … – by vyžadoval vytvoření robustního regulatorního rámce, který by bylo možné účinně a bezpečně aplikovat v praxi, a ochotu lékařů ke spolupráci. V této souvislosti poznamenává, že záruky, které jsou již zavedeny v souvislosti s RWI v Maďarsku a některých dalších smluvních státech, by mohly mít určitý význam (… srov. také kritéria slučitelnosti PAD a ukončení život udržujících zákroků s čl. 2, shrnutá výše v bodech 127 a 130). Nelze však přehlédnout, že poskytování PAD u pacientů, kteří nejsou závislí na přístrojích pro podporu života, může vyvolat další problémy a riziko zneužití (srov. Pretty, cit. výše, bod 74).

151. V této souvislosti Soud poznamenává, že oba znalci, které Soud vyslechl, poukazovali na obtíže při zajišťování toho, aby rozhodnutí pacienta podstoupit PAD bylo opravdové, bez jakéhokoli vnějšího vlivu a nebylo podloženo obavami, které by měly být účinně řešeny jinými prostředky … Kromě toho musí být proces komunikace s pacientem schopen zohlednit reálnou možnost, že pacient v průběhu onemocnění změní svůj názor na PAD. Zajištění trvající platnosti žádosti může být obzvláště obtížné v případě zdravotních stavů, jako je ALS, kdy pacienti mohou nakonec ztratit schopnost komunikovat … V každém případě Soud ze znaleckého posudku vyrozuměl, že účinná komunikace s pacientem vyžaduje zvláštní dovednosti, čas a značné nasazení lékařů a dalších odborníků, stejně jako poskytnutí odpovídající paliativní péče, což oba znalci považovali za nezbytný předpoklad pro zvážení podstoupení PAD … Soud v této souvislosti poznamenává, že posouzení a přidělení takových zdrojů je v zásadě záležitostí, která spadá do prostoru pro uvážení vnitrostátních orgánů.

152. Vzhledem k výše uvedenému Soud konstatuje, že při posuzování toho, zda a jakým způsobem vyhovět zájmům osob, které si přejí asistenci při umírání, hrají při vyvažování velkou roli širší sociální důsledky a rizika zneužití a chyb, které s sebou nese poskytování PAD. Navíc, jak bylo stanoveno výše, státy disponují značným prostorem pro uvážení při rozhodování o tom, jak by měla být tato rovnováha dosažena (viz bod 144 výše). Stěžovatel to v zásadě nezpochybnil. Namísto toho tvrdil, že trestněprávní zákaz asistované sebevraždy, pokud nestanoví žádnou výjimku, která by odpovídala zvláštním okolnostem pacientů v jeho situaci, je přesto neodůvodněný. Soud nyní přezkoumá zbývající argumenty, které stěžovatel v tomto ohledu uplatnil.

– Tvrzený nedostatek alternativních prostředků k řešení situace stěžovatele

153. Stěžovatel tvrdil, že vzhledem k povaze a průběhu jeho nemoci by mu paliativní péče a možnost

RWI přesto přinesly nesnesitelné utrpení po delší dobu. Během této doby by však nebyl závislý na život udržujících zákrocích, které mohl podle maďarského práva odmítnout. Jinými slovy, nemohl by urychlit svou smrt. Zdá se, že při argumentaci ve prospěch PAD se stěžovatel do značné míry opírá o tento údajný nedostatek jakýchkoli alternativních prostředků k řešení jeho utrpení …

154. Soud se domnívá, že kvalitní paliativní péče, včetně přístupu k účinné léčbě bolesti, je v mnoha situacích – a nepochybně i v případě stěžovatele – zásadní pro zajištění důstojného konce života … Soud poznamenává, že podle znaleckých posudků, které Soud vyslechl, jsou dostupné možnosti paliativní péče, které se řídí Revidovanými doporučeními Evropské asociace paliativní péče, včetně použití paliativní sedace, obecně schopny pacientům v situaci stěžovatele ulevit a umožnit jim klidnou smrt … Dále podotýká, že navzdory určitým obavám vzneseným jednou ze třetích stran … stěžovatel nepředložil žádné konkrétní argumenty v tom smyslu, že by paliativní péče, která je mu dostupná, byla nedostatečná nebo že by mu v rámci paliativních služeb dostupných v Maďarsku nemohla být poskytnuta paliativní sedace ke zmírnění refrakterního utrpení. Stejně tak stěžovatel nezpochybnil, že by byl schopen urychlit svou vlastní smrt tím, že by odmítl souhlasit s podporou dýchání nebo že by požádal o ukončení takové podpory, když se stane nezbytnou … Netvrdil ani, že by se mu nedostalo odpovídající komfortní péče během konečné fáze, kdy dýchání bez podpory představuje nepohodlí a utrpení. Vláda ze své strany potvrdila, že tuto možnost by měl stěžovatel k dispozici …

155. Stěžovatel namísto toho tvrdil, že by takový postup odmítl, protože by lékařským podáním sedativ ztratil zbytky své autonomie … Soud konstatuje, že se jedná o legitimní osobní volbu, která má nepochybně zásadní charakter … Domnívá se však, že osobní preference vzdát se jinak vhodných a dostupných postupů nemůže sama o sobě vyžadovat, aby orgány poskytly alternativní řešení, natož aby legalizovaly PAD. Opačný názor by ve skutečnosti znamenal, že čl. 8 by mohl být vykládán tak, že zahrnuje PAD jako právo, které je vymahatelné podle Úmluvy bez ohledu na dostupné alternativy.

156. Kromě toho stěžovatel tvrdil, že výše popsaná RWI by mu byla v každém případě k dispozici, až by bylo příliš pozdě – v té době by byl již delší dobu „uzamčen ve svém těle“ a vystaven nesnesitelnému „existenciálnímu utrpení“, přičemž by zůstal při plném vědomí …

157. Soud poznamenává, že existenciální utrpení, na které se stěžovatel odvolává, není u pacientů s ALS neobvyklé, i když se netýká pouze jich … Je si plně vědom toho, že pro pacienty s ALS může být obzvláště těžké najít naději nebo smysl života poznamenaného postupnými a zdravotně zneschopňujícími ztrátami, které směřují k nevyhnutelnému fatálnímu konci … Dále bere na vědomí, že existenciální utrpení může být rezistentní vůči léčbě … a že použití sedativ ke zmírnění tohoto utrpení může být v určitých situacích sporné nebo neodůvodněné …

158. Závažnost utrpení stěžovatele nelze v žádném případě podceňovat. Podle názoru Soudu je však součástí lidského údělu, že lékařská věda pravděpodobně nikdy nebude schopna zcela odstranit všechny aspekty utrpení nevyléčitelně nemocných osob. Kromě toho, ačkoli se jedná o skutečné a těžké utrpení, existenciální utrpení se v zásadě týká osobního prožitku, který může být náchylný ke změně a nedá se jednoduše objektivně posoudit … Soudu nepřísluší určovat přijatelnou míru rizika spojeného s PAD za těchto okolností; stačí poznamenat, že obtíže při objektivním posuzování odolnosti vůči léčbě a dalších relevantních prvků existenciálního utrpení mohou výše uvedená rizika ještě zhoršit (viz body 149–151). Z tohoto důvodu Soud nemůže přijmout tento argument jako argument, který svědčí ve prospěch povinnosti legalizovat PAD podle čl. 8 Úmluvy. Tento zvýšený stav zranitelnosti však vyžaduje nezbytně humánní přístup orgánů k řešení těchto situací, přístup, který musí nutně zahrnovat paliativní péči, jež se řídí soucitem a vysokými lékařskými standardy. Stěžovatel netvrdil, že by pro něj taková péče byla nedostupná (viz bod 154 výše), a proto nelze mít za to, že by vnitrostátní orgány v tomto ohledu porušily jakýkoli pozitivní závazek, který by mohl vyplývat z čl. 8 Úmluvy.

– Trestněprávní zákaz PAD a nedostatečná flexibilita, pokud jde o stíhání těchto trestných činů

159. Soud na úvod poznamenává, že námitku stěžovatele, že mu bylo znemožněno podstoupit PAD v Maďarsku z důvodu trestněprávního zákazu jejího využití, nelze posuzovat odděleně od otázky pozitivního poskytování PAD, kterou se již zabýval. Je tomu tak proto, že, jak bylo vysvětleno výše (viz body 135–136 výše), zavedení výjimky z napadeného zákazu by nevyhnutelně vyžadovalo pozitivní opatření a regulaci PAD ze strany státu. Námitka stěžovatele, že mu tento zákaz brání vyhledat PAD v zahraničí, se však týká ve své podstatě negativního závazku, tj. závazku zdržet se zásahu do jeho práv podle čl. 8 (viz bod 135 výše). V této souvislosti a s ohledem na ustanovení maďarského práva … Soud poznamenává, že každý nemaďarský občan, který by stěžovateli pomáhal ke spáchání sebevraždy v zahraničí, by se mohl v Maďarsku vystavit riziku trestního stíhání. Je však nesporné, že stěžovatel, který není schopen samostatného pohybu, by v každém případě potřeboval pomoc již na území Maďarska, což by nepochybně mohlo vystavit osoby, které mu v Maďarsku pomáhají, trestnímu stíhání …

160. Soud dále poznamenává, že PAD je ve většině členských států Rady Evropy nadále nejen právně nedostupná, ale i trestněprávně postižitelná … Dále konstatuje, že trestněprávní zákaz asistované sebevraždy má za cíl odrazovat od jednání ohrožujícího život a chránit zájmy vyplývající z úvah morální a etické povahy. Jak potvrzuje komparativně-právní výzkum, není nic neobvyklého ani přehnaného na tom, že se zákaz státu uplatní i v případě, že je sebevražedný čin nakonec proveden v zahraničí, zejména pokud jsou oběť trestného činu a/nebo pachatel státními příslušníky tohoto státu …

161. Soud podotýká, že zajištění toho, aby stěžovatelovo přání podstoupit PAD v zahraničí nebylo v Maďarsku trestáno, by ve skutečnosti vyžadovalo, aby žalovaný stát vytvořil výjimku z fungování svého trestního práva … Kromě toho se domnívá, že ačkoli by PAD mohla být provedena v souladu s čl. 2 Úmluvy v jurisdikcích, které poskytují vhodné záruky (viz body 126, 127 a 145 výše), otázky související s koherencí vnitrostátního trestněprávního systému a kolektivními morálními a etickými úvahami, které jsou základem zákazu poskytnutí asistence při spáchání sebevraždy a které byly vzneseny maďarskou vládou v projednávané věci (viz body 104 a 149 výše), poskytují rozumné důvody pro neochotu maďarských orgánů zavést typ výjimky požadovaný stěžovatelem (srov. rozsudek ze dne 14. 9. 2023, Baret a Caballero proti Francii, č. 22296/20 a 37138/20, body 84 a 85).

162. Soud konečně poznamenává, že ačkoli se zdá, že stíhání trestných činů asistované sebevraždy je vyžadováno zákonem … vláda tvrdila, že motivace pachatele, okolnosti oběti a nebezpečnost trestného činu by mohly být zohledněny jako polehčující okolnosti a že v odůvodněných případech by uložený trest mohl být nižší než zákonná dolní hranice (… srov., *mutatis mutandis*, Pretty, cit. výše, bod 76, a rozsudek ze dne 1. 9. 2022, Thörn proti Švédsku, č. 24547/18, bod 58).

163. S ohledem na výše uvedené a s přihlédnutím ke značnému prostoru pro uvážení státu (viz bod 144 výše) se Soud nedomnívá, že trestněprávní zákaz asistované sebevraždy, včetně jeho uplatnění na jakoukoli osobu, která pomáhá stěžovateli podstoupit PAD v zahraničí, by byl nepřiměřený.

– Údajně nedostatečný přezkum napadeného opatření vnitrostátními orgány

164. Nakonec Soud poukazuje na skutečnost, že zákaz asistované sebevraždy v Maďarsku pochází z roku 1878, kdy byl dekriminalizován samotný akt sebevraždy … V roce 2003 maďarský Ústavní soud shledal, že tento zákaz, navzdory své absolutní povaze, zůstává v souladu s Ústavou. Zkoumal otázku PAD z hlediska práva na sebeurčení a uznal, že daná oblast se vyvíjí a že hranice nelze nezvratně stanovit. Poznamenal, že RWI bylo v Maďarsku podmíněně povoleno teprve v roce 1997 po dlouhém období úplného zákazu. Kromě toho několik faktorů, jako je integrita lékařského povolání a ochrana

lidského života v širším smyslu, hovořilo proti dalšímu uvolňování právních předpisů v této oblasti …

165. Soud ve shodě s maďarským Ústavním soudem bere na vědomí vyvíjející se povahu právních úprav regulujících PAD, což potvrzují i nedávné trendy … Považuje také za pochopitelné, že si stěžovatel přeje, aby maďarský zákonodárce přezkoumal nezbytnost absolutního zákazu asistence při spáchání sebevraždy ve světle nedávného právního vývoje v jiných zemích. Vláda totiž nezpochybnila, že s výjimkou rozhodnutí Ústavního soudu z roku 2003 nebyl absolutní zákaz asistence při spáchání sebevraždy vnitrostátními orgány nijak podstatně přezkoumán. Soud však nepovažuje za vhodné přikládat tomuto prvku rozhodující význam. V této souvislosti znovu připomíná, že většina členských států Rady Evropy PAD nadále zakazuje. Ústavní soud bude mít navíc možnost tuto otázku znovu posoudit, pokud se na něj obrátí dotčený navrhovatel, který se bude snažit dosáhnout dekriminalizace PAD.

– Závěr

166. Soud zdůrazňuje, že otázka, kterou má v tomto případě posoudit, nespočívá v tom, zda by byla přijatelná jiná politika, například politika umožňující PAD, ale v tom, zda maďarské orgány při nalezení konkrétní rovnováhy mezi protichůdnými zájmy zůstaly v rámci svého značného prostoru pro uvážení (srov. například Hristozov a ostatní, cit. výše, bod 125). Na základě výše uvedeného Soud neshledal, že by maďarské orgány tento prostor překročily. Z toho vyplývá, že nedošlo k porušení čl. 8 Úmluvy.

167. V této souvislosti Soud připomíná, že Úmluva musí být vykládána a uplatňována ve světle současných podmínek. Potřeba vhodných právních opatření by proto měla být přezkoumávána s ohledem na vývoj v evropských společenstvích a v mezinárodních standardech lékařské etiky v této citlivé oblasti (srov. S. H. a ostatní, cit. výše, bod 118; a rozsudek ze dne 31. 1. 2023, Y. proti Francii, č. 76888/17, bod 91).

II. TVRZENÉ PORUŠENÍ ČL. 14 VE SPOJENÍ S ČL. 8 ÚMLUVY

168. Stěžovatel namítal, že byl vystaven diskriminaci, protože mu zákon neposkytoval možnost urychlit svou smrt, ačkoli takovou možnost poskytoval smrtelně nemocným pacientům, kteří byli závislí na život udržující léčbě. Odvolával se na čl. 14 ve spojení s čl. 8 Úmluvy. Prvně zmíněné ustanovení zní takto:

„Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.“

(…)

B. Věcné posouzení

(…)

2. Posouzení Soudu

173. Podle ustálené judikatury Soudu musí pro vznik otázky na základě čl. 14 existovat rozdíl v zacházení s osobami ve srovnatelných nebo relevantně podobných situacích, pokud jde o požívání práv a svobod chráněných ostatními hmotněprávními ustanoveními Úmluvy a Protokolů k ní. Takové rozdílné zacházení je diskriminační, pokud nemá objektivní a rozumné ospravedlnění, jinými slovy, pokud nesleduje legitimní cíl nebo pokud neexistuje rozumný vztah proporcionality mezi použitými prostředky a sledovaným cílem. Smluvní stát má prostor pro uvážení při posuzování, zda a do jaké

míry rozdíly v jinak podobných situacích odůvodňují odlišné zacházení. Pojem diskriminace ve smyslu čl. 14 zahrnuje rovněž případy, kdy se s určitou osobou nebo skupinou osob zachází bez řádného odůvodnění méně příznivě než s jinými, přestože příznivější zacházení nevyžaduje Úmluva. Pokud jde o důkazní břemeno ve vztahu k čl. 14 Úmluvy, Soud rozhodl, že jakmile stěžovatel prokáže rozdílné zacházení, je na vládě, aby prokázala, že toto rozdílné zacházení bylo odůvodněné (viz rozsudek velkého senátu ze dne 24. 1. 2017, Khamtokhu a Aksenchik proti Rusku, č. 60367/08 a 961/11, body 53, 64 a 65; a rozsudek velkého senátu ze dne 24. 5. 2016, Biao proti Dánsku, č. 38590/10, body 88–90 a 92).

174. Soud bere na vědomí argument vlády, že RWI a PAD jsou ve své podstatě odlišná jednání, pokud jde o jejich příčinu a záměr (viz výše bod 172), a že stěžovatel nemůže být srovnáván s osobami, jejichž život závisí na život udržující léčbě (viz výše bod 171). Soud však není povinen rozhodovat o těchto sporných otázkách, neboť údajný rozdíl v zacházení má v každém případě objektivní a rozumné odůvodnění. Jako další předběžnou poznámku je třeba uvést, že stěžovatel rovněž namítal, že smrtelné onemocnění, jakožto podmínka pro využití RWI, není v zákoně definováno … Soud konstatuje, že zákon o zdravotní péči hovoří o závažném onemocnění vedoucím v krátké době ke smrti … Ačkoli zákon o zdravotní péči tuto dobu blíže nespecifikuje, Soud to nepovažuje za zvlášť důležité, zejména vzhledem k tomu, že hlavní argument stěžovatele je založen na skutečnosti, že se očekává, že bude potřebovat nepřetržitou život udržující léčbu, pokud vůbec, až v samotném závěrečném stádiu svého onemocnění.

175. Soud poznamenává, že právo odmítnout nebo požádat o přerušení nechtěné lékařské péče je neodmyslitelně spojeno s právem na svobodný a informovaný souhlas s lékařským zákrokem, které je široce uznáváno a podporováno lékařskou profesí a je rovněž stanoveno v Oviedské úmluvě (… viz také rozsudek ze dne 13. 4. 2023, Mayboroda proti Ukrajině, č. 14709/07, bod 52; a rozsudek ze dne 8. 3. 2022, Reyes Jimenez proti Španělsku, č. 57020/18, body 29 a 30). Tento názor Soud rovněž soustavně opakuje v souvislosti se situacemi, kdy by odmítnutí určitého zacházení mohlo vést k fatálnímu následku (viz Pretty, cit. výše, bod 63; rozsudek ze dne 8. 11. 2011, V. C. proti Slovensku, č. 18968/07, bod 105; a rozsudek ze dne 10. 6. 2010, Jehovah’s Witnesses of Moscow a ostatní proti Rusku, č. 302/02, bod 135). Je třeba uznat, že odmítnutí nebo ukončení léčby v situacích týkajících se ukončení života je předmětem zvláštního uvážení nebo regulace z důvodu potřeby zajistit mj. právo na život (viz body … 130 a 171 výše); takové odmítnutí nebo ukončení léčby je však neodmyslitelně spjato s právem na svobodný a informovaný souhlas, nikoli s právem na poskytnutí asistence k ukončení života.

176. Soud dále poznamenává, že shledal odůvodněným, že Maďarsko zachovává absolutní zákaz asistované sebevraždy, a to mimo jiné s ohledem na rizika zneužití spojená s poskytováním PAD, která mohou přesahovat rizika spojená s RWI (viz výše uvedený bod 150); potenciální širší sociální důsledky PAD (viz výše uvedený bod 149); politická rozhodnutí spojená s jejím poskytováním (viz výše uvedené body 151, 157 a 161); a značný prostor pro uvážení, kterým v tomto ohledu státy disponují (viz výše uvedený bod 144). Podobné přesvědčivé důvody existují podle čl. 14 pro ospravedlnění údajně rozdílného zacházení s nevyléčitelně nemocnými pacienty, kteří jsou závislí na život udržující léčbě, a pacienty, kteří na ní závislí nejsou a kteří v důsledku toho nemohou urychlit svou smrt odmítnutím takové léčby. Soud v této souvislosti poznamenává, že na rozdíl od situace týkající se PAD většina členských států povoluje RWI … Kromě toho, jak bylo uvedeno výše, právo odmítnout nebo odvolat souhlas se zákroky v oblasti zdraví uznává i Oviedská úmluva, která naopak s ohledem na PAD žádné zájmy nechrání … Soud se proto domnívá, že tvrzený rozdíl v zacházení s výše uvedenými dvěma skupinami smrtelně nemocných pacientů je objektivně a rozumně odůvodněný.

177. Z toho vyplývá, že nedošlo k porušení čl. 14 ve spojení s čl. 8 Úmluvy.

III. DALŠÍ TVRZENÁ PORUŠENÍ ÚMLUVY

178. Nakonec stěžovatel v podstatě zopakoval námitky vznesené v kontextu čl. 8 v souvislosti s čl. 3 a 9, a to jak samostatně, tak ve spojení s čl. 14 Úmluvy. Namítal, že neposkytnutí přístupu k PAD ho vystavilo zacházení, které je v rozporu s čl. 3 Úmluvy, a dále na základě čl. 9 tvrdil, že neposkytnutí přístupu k PAD mu znemožnilo důstojnou smrt, která je základním prvkem jeho náboženského a filozofického přesvědčení.

179. V rozsahu, v jakém výše uvedené námitky nejsou pouhým opakováním námitek vznesených podle čl. 8, posuzovaného samostatně a ve spojení s čl. 14, Soud s ohledem na svá zjištění ve věci Pretty (cit. výše, body 53–56 a 82–83) a na stěžovatelova podání v tomto případě konstatuje, že nevyvolávají žádné zdání porušení. Z toho vyplývá, že tyto námitky jsou zjevně neopodstatněné a musí být zamítnuty v souladu s čl. 35 odst. 3 písm. a) a odst. 4 Úmluvy.

VÝROK

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD:

1. *Prohlašuje* většinou hlasů stížnost podle čl. 8 posuzovaného samotně a stížnost podle článku 14 ve spojení s čl. 8 za přijatelnou;

2. *Prohlašuje* jednomyslně, že zbytek stížnosti je nepřijatelný;

3. *Rozhoduje* šesti hlasy ku jednomu, že nedošlo k porušení čl. 8 Úmluvy posuzovaného samostatně;

4. *Rozhoduje* šesti hlasy ku jednomu, že nedošlo k porušení čl. 14 ve spojení s čl. 8 Úmluvy.

(…)

(Zpracovala Mgr. Jana Zápotocká)